

**De organisatie van begeleiding van beginnende docenten
binnen twee middelbare scholen en een MBO in Nederland:**

Investeren in leren doceren
***Begeleiding van beginnende docenten binnen twee middelbare scholen
en een MBO in Nederland***

Abstract

In dit onderzoek is gekeken naar de organisatie van begeleiding van beginnende docenten binnen twee middelbare scholen en een MBO in Nederland. Onderzocht is hoe de verschillende manieren van organisatie van begeleiding binnen deze scholen ervaren worden door beginnende docenten. Gevonden werd dat wanneer begeleiding van beginnende docenten beter georganiseerd is binnen een school, dit een positieve invloed heeft op de ervaring van de beginnende docent. Interessant is om in vervolg onderzoek de relatie tussen begeleider en beginnend docent verder te onderzoeken en te kijken of de ontwikkeling van de beginnende docent hierbij gebaat is. Naar aanleiding van uitkomsten zouden dan uitspraken gedaan kunnen worden over hoe de organisatie van begeleiding en het functioneren van de begeleider - beginnend docent relatie concreet verbeterd kan worden.

Onderzoekers:

Begeleiders:

Reggie Berkers
Wim van den Engel
Iris Trienekens

Björn Wansink
Maaike Endedijk

Met dank aan:

Renske Klijn, AIO verbonden aan het IVLOS

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Methoden.....	5
Resultaten.....	5
Conclusie.....	10
Discussie.....	11
Informatie auteurs.....	12
Literatuur referenties.....	13
Bijlage 1: Model theoretisch kader.....	14
Bijlage 2: Interview organisatiebeleid.....	15
Uitwerking Minkema College	
Uitwerking Gereformeerde scholengemeenschap Randstad	
Uitwerking Arcus College	
Bijlage 3: Gestandaardiseerde email.....	21
Bijlage 4.1: Intro vragenlijst.....	23
4.2: Vragenlijst	
4.3: Toegevoegde vragen ter afsluiting	

Inleiding

Wanneer beginnende docenten, al dan niet tijdens of na hun opleiding, voor het eerst in aanraking komen met onderwijs geven, is een goede begeleiding van belang. Deze begeleiding is van belang omdat beginnende docenten zich op onbekend terrein begeven waarbij veel inter-persoonlijke gedragingen (Wubbels et. al., 2005) een rol spelen. Hierbij kan van alles mis gaan. Bijvoorbeeld kan de docent het gedrag van een leerling verkeerd begrijpen zonder te zien dat het gedrag van de leerling een heel natuurlijke reactie was op het gedrag van de docent zelf. Miscommunicatie kan het gevolg zijn en zelfs een verstoord contact met de leerling, of erger met de gehele klas voor de rest van het schooljaar!

Wanneer een beginnend docent begeleidt wordt kunnen dit soort problemen opgevangen worden doordat dergelijke situaties meteen besproken worden en mogelijke problemen geanalyseerd kunnen worden met een begeleider. Het uitproberen van andere manieren van aanpak kunnen inzicht en duidelijkheid geven in gedragingen zoals non-verbale en verbale interacties tussen docent en leerling. Maar niet alleen kan er miscommunicatie in inter-persoonlijk gedrag ontstaan tussen docent en leerling, maar ook tussen docent en begeleider. Wanneer er bijvoorbeeld te weinig contactmomenten zijn, of de beginnende docent zich niet veilig voelt bij, of begrepen voelt door de begeleider, leidt dit tot verstoringen in de relatie tussen beginnend docent en begeleider. Het begeleidingsproces verloopt niet optimaal en dit leidt op zijn beurt weer tot miscommunicaties. Problemen waar de beginnende docent tegenaan loopt worden niet getackeld en dit kan de ontwikkeling van de docent erg in de weg staan. In het ergste geval zal de beginnende docent denken dat dit toch geen beroep is dat bij hem/ haar past en een andere weg inslaan. En dat terwijl er een lerarentekort is in Nederland, vooral in de Randstad.

In het kader van de 1-jarige lerarenopleiding van het IVLOS aan de Universiteit van Utrecht zal er in dit onderzoek gekeken worden naar de organisatie van begeleiding van beginnende docenten, en hoe de begeleiding door beginnende docenten wordt ervaren. Wie geeft deze begeleiding, waar is deze begeleiding op gebaseerd, en hoe komt deze begeleiding het best tot zijn recht? En niet te vergeten, hoe wordt de begeleiding ervaren door de beginnende docent?

In het onderzoek van Mainhard et. al. (2008) wordt een vragenlijst voor het meten van de ervaring van de inter-persoonlijke stijl van een-op-een begeleiding van doctoraal (PhD) studenten gebruikt, de QSDI (*Questionnaire on Supervisor Student Interaction*). Gebleken is dat de begeleidingsstijl van de begeleider kan verbeteren door de feedback die verkregen kan worden met behulp van dit meetinstrument. In het model waarop de QSDI gebaseerd is wordt gebruik gemaakt van een cirkeldiagram met twee dimensies (Leary, 1957). De verticale lijn staat voor de tegenpolen 'Boven' en 'Onder' en de horizontale lijn staat voor de tegenpolen 'Samen' en 'Tegen' (zie bijlage 1 voor een weergave van het diagram). Door deze twee dimensies van structuur (boven/ onder) en ondersteuning (samen/ tegen) te combineren kunnen er in de vier vlakken van het cirkeldiagram vier begeleidingsstijlen worden onderscheiden (Wubbels et. al., 1985; Gatfield, 2005). Ten eerste de laissez faire stijl, dit gedrag valt binnen het vlak 'Onder/ Tegen'. Hierbij krijgt de te begeleiden persoon veel vrijheid en eigen verantwoordelijkheid van de begeleider. Ten tweede de tolerante stijl, dit gedrag valt binnen het vlak 'Samen/ Onder'. Hierbij krijgt de te begeleiden persoon

veel begrip, behulpzaam en vriendelijk gedrag van zijn begeleider. Ten derde is er de autoritaire stijl, dit gedrag valt binnen het vlak 'Boven/ Samen'. De begeleider stelt zich op als leider die zich behulpzaam en vriendelijk zal gedragen. En ten slotte is er de directieve stijl, waarbij de begeleider zich als een zeer strikte en strenge leider zal opstellen. Deze valt binnen het vlak 'Boven/ Tegen'. De dimensies functioneren onafhankelijk van elkaar (Mainhard et al., 2008). Dit betekent dat het ene gedrag het andere gedrag niet uitsluit tenzij het de tegenpolen van een dimensie zelf betreft.

In het onderzoek van Mainhard et al. (2008) naar een-op-een begeleiding van PhD studenten werd gevonden dat gedrag van een begeleider dat in het vlak Boven/ Samen als meest ideaal ervaren wordt door de PhD studenten. In dit onderzoek zal daarom gedrag van begeleiders, dat valt binnen het Boven/ Samen vlak als positieve begeleiding getypeerd worden en gedrag dat valt binnen het Onder/ Tegen als negatief getypeerd worden. Uit deze vooronderstellingen zijn verwachtingen voor dit onderzoek geformuleerd.

In dit onderzoek zal gebruik worden gemaakt van een aangepaste versie van deze vragenlijst (in de rest van dit artikel genaamd: VIL) om na te gaan of de ervaring die beginnende docenten hebben met betrekking tot de inter-persoonlijke stijl van hun begeleid(st)er overeenkomt met de organisatie van begeleiding binnen scholen. Verder zal de organisatie van de begeleiding op een school en de ervaring ten aanzien van begeleiding van de beginnende docent centraal staan. Er zullen twee middelbare scholen en een MBO in Nederland worden onderzocht.

In dit onderzoek zal onderzocht worden of de organisatie van begeleiding van beginnende docenten (b.d.) op een school 1) sterk, voldoende of zwak is, 2) hoe beginnende docenten de organisatie van begeleiding op hun school zien, en 3) hoe beginnende docenten deze begeleiding ervaren.

Verwacht wordt dat a) bij een sterk georganiseerde begeleiding van de b.d's de begeleiding als positief ervaren wordt, dat b) bij een zwak georganiseerde begeleiding van b.d. de begeleiding als negatief ervaren wordt, en dat c) de b.d's bij een sterk georganiseerde begeleiding deze ook als zodanig herkennen.

Methoden

Het onderzoek vindt plaats op twee middelbare scholen en een MBO in Nederland, te weten: de Gereformeerde Scholengemeenschap Randstad in Rotterdam, het Minkema College in Woerden en het Arcus College te Heerlen. Er zullen twee onderzoeksgroepen worden onderzocht in dit onderzoek. De eerste groep bestaat uit coördinatoren van de begeleiding van b.d's. Voorafgaand aan het afnemen van de VIL zal de organisatie per school met behulp van de coördinatoren in kaart worden gebracht aan de hand van een interview met zes open. Hieruit zal vastgesteld worden of de organisatie van begeleiding van b.d's slecht, matig of goed is (zie bijlage 2).

Er zal bij b.d's op de drie scholen een vragenlijst afgenomen worden die als volgt is samengesteld: ten eerste worden er zes open vragen gesteld met betrekking tot persoonsgegevens, ten tweede volgt er een VIL bestaande uit 60 vragen. Deze worden beantwoord aan de hand van een 7-punts *Likert Scale*. En tot slot worden er 6 meerkeuze en 2 open vragen gesteld met betrekking tot de organisatie van begeleiding op de scholen. Vervolgens worden de b.d's per school benaderd door middel van een gestandaardiseerde email (zie bijlage 3) waarin zij uitgenodigd worden deze VIL vragenlijst in te vullen onder begeleiding van de onderzoeker.

Respectievelijk zullen per school 7, 8 en 7 b.d's de VIL, in totaal zal de vragenlijst dus door 22 b.d's worden ingevuld. De verzamelde data zal verwerkt en geanalyseerd worden met behulp van SPSS.

Resultaten

Om onze vraagstelling te kunnen beantwoorden, hebben we drie resultatensets nodig. Ten eerste willen we weten of de organisatie van de begeleiding van b.d's op de drie scholen goed, matig of slecht is.

De tweede set van resultaten heeft betrekking op de vraag 'hoe de b.d's de begeleiding ervaart'.

Tot slot is er met behulp van een VIL gemeten of er een samenhang is tussen de organisatie van de begeleiding en de inter-persoonlijke relatie tussen de b.d. en de begeleider.

Organisatie begeleiding beginnende docenten

In dit onderzoek is de kwaliteit van de organisatie van de begeleiding van b.d.'s op twee manier gemeten. Ten eerste hebben zij een mini-interview gehouden met een medewerker binnen de school, die expert is op het gebied van de begeleiding van b.d.'s op deze school. De uitwerking van deze mini-interviews zijn te vinden in bijlage 2. In onderstaande *cross - reference* tabel, *tabel 1*, staan de resultaten van deze mini-interviews gescoord.

Scholen	Minkema College	GSR	Arcus College*
Vraag m.b.t. organisatiebeleid			
1. Protocol m.b.t. begeleiding	+	+	-
2. Begeleider voor b.d.'s	+	+	- +
3. Frequentie contact tussen b.d. en begeleider	+	-+	- +
4. Bijeenkomsten voor b.d.'s	+	-+	- +
5. Coaching begeleiders b.d.'s	+	+	-
6. Evaluatie begeleider	+	-+	-
Beoordeling	Sterk	Voldoende	Zwak

Tabel 1: Resultaten expertinterviews

* Er wordt een onderscheid gemaakt tussen flex-werkers en vaste medewerkers. Flex-werkers worden niet begeleid ondanks dat zij vaker meer dan een aantal maanden werkzaam zijn binnen deze school. Vaste medewerkers daarentegen worden wel begeleid. Daarom zijn de antwoorden met betrekking tot de organisatie van begeleiding binnen deze school enigszins ambigue.

De scores zijn als volgt gecodeerd: += Goed, +/- Matig, -= Slecht. Sterke organisatie van begeleiding: wanneer er voor ≥ 4 een + is gescoord. Voldoende organisatie van begeleiding: wanneer > 4 een + - is gescoord, of in totaal $2 \times +/-$ en $2 \times +$, of $3 \times +$. Een zwakke organisatie van begeleiding: wanneer er vaker dan bovengenoemde scores een + - of - is gescoord.

Ervaring van organisatie door beginnende docenten

Vervolgens is onderzocht wat b.d's zelf van de organisatie van hun begeleiding vinden. Dit is gedaan door zes vragen te formuleren die zijn toegevoegd aan de bestaande VIL. De uitwerking van de beoordeling van b.d's zelf, is weergegeven in tabel 2.

Minkema college (Woerden)	Goed	Matig	Slecht	Weet ik niet
1. Protocol	86%	0%	0%	14%
2. Begeleiders	100%	0%	0%	0%
3. Contact begeleider	100%	0%	0%	0%
4. Begeleiding begeleider	57%	14%	0%	29%
5. Evaluatie begeleiding	29%	14%	0%	57%
6. Contact beginnende docenten	100%	0%	0%	0%
GSR (Rotterdam)	Goed	Matig	Slecht	Weet ik niet
1. Protocol	71%	14%	0%	14%
2. Begeleiders	100%	0%	0%	0%
3. Contact begeleider	57%	29%	0%	0%
4. Begeleiding begeleider	14%	0%	0%	86%
5. Evaluatie begeleiding	57%	14%	0%	29%
6. Contact beginnende docenten	71%	29%	0%	0%
Arcus College (Heerlen)	Goed	Matig	Slecht	Weet ik niet
1. Protocol	0%	11%	22%	77%
2. Begeleiders	11%	0%	67%	22%
3. Contact begeleider	44%	11%	33%	22%
4. Begeleiding begeleider	0%	0%	44%	55%
5. Evaluatie begeleiding	12%	0%	44%	44%
6. Contact beginnende docenten	0%	22%	77%	11%

Tabel 2: Organisatie van begeleiding in procenten

De gegevens die afgelezen kunnen worden uit tabel 2 geven weer dat b.d's op het Minkema College het hoogst scoren en b.d's op het Arcus College het laagst scoren ten aanzien van de organisatie van begeleiding op hun school. De GSR ligt tussen deze twee scholen in, maar neigt meer naar de hogere scores van het Minkema College.

Inter-persoonlijke relatie beginnende docent en begeleider (VIL)

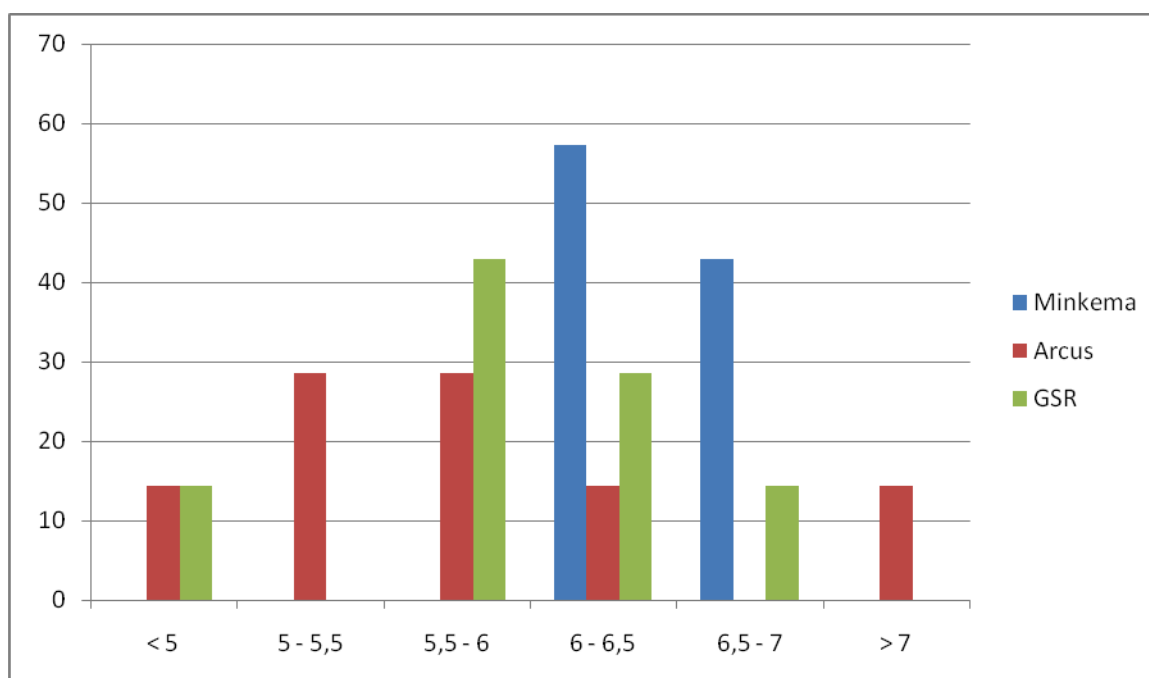
Om de inter-persoonlijke relatie tussen de b.d's en begeleider te bepalen is gebruik gemaakt van de VIL. Omdat de steekproef te klein bleek, zijn er geen significante verschillen gevonden tussen de scholen.

De b.d's van het Minkema College scoren hun begeleider gemiddeld genomen 6,45 van de 7. De b.d's van het GSR scoren hun begeleider gemiddeld genomen een 5,85 en de b.d's van het Arcus College scoren hun begeleiding gemiddeld als 6,00. Dit is onverwacht, omdat op basis van de mate van organisatie binnen de school

verwacht werd dat de begeleiders van de GSR beter scoren dan de begeleiders binnen het Arcus College.

Na een grondige analyse van de scores, kan geconcludeerd worden dat zowel bij het Arcus College als bij de GSR een afwijkende score zit. Dit is duidelijk te zien in figuur 1. Geen enkele b.d. gaf zijn/haar begeleider een score hoger dan 7, terwijl bij het Arcus College een docent de begeleider een score van 8.95 geeft. Hierdoor ontstaat er 'een gat' in de scores van het Arcus College en wel in het cohort 6,5 -7. Dit is te verklaren door het feit dat deze docent les geeft aan een opleiding, die pas een jaar geleden is gestart. Bekend is dat ze goed begeleid wordt en intensief contact heeft met haar begeleider. Omdat hierdoor de score van de b.d. te veel afwijkt, is besloten om de score te verwijderen. Dit betekent dat de b.d's op het Arcus College hun begeleider gemiddeld een 5,50 geven.

Bij de GSR is er in de cohort 5 – 5,5 een gat ontstaan. Deze score is te verklaren doordat de b.d. enkele negatief gestelde vragen in de enquête verkeerd heeft begrepen en verkeerd heeft ingevuld. Deze conclusie mag getrokken worden omdat andere positief gestelde vragen, ook positief beantwoord zijn. Terwijl er enkele negatieve uitschieters zichtbaar zijn. Er is daarom voor gekozen om deze enquête niet mee te nemen in de analyse. Na het verwijderen van deze afwijkende score uit de resultaten wordt er voor begeleiding op de GSR gemiddeld een 6,00 gescoord.

Figuur 1: Beoordeling begeleiders door beginnende docenten

Samenhang organisatie en inter-persoonlijke relatie beginnend docent – begeleider

Op basis van de bovenstaande resultaten van de organisatie van de begeleiding van b.d's en de begeleiding zelf is in tabel 3 de relatie tussen deze twee factoren inzichtelijk gemaakt.

	Minkema College	GSR	Arcus College
Organisatie experts	Sterk	Voldoende	Zwak
Organisatie b.d.	Goed	Matig / Goed	Matig / Slecht
Gemiddelde begeleiding	6,45	6,00	5,5

Tabel 3: totaaloverzicht begeleiding b.d's

Conclusie

Achtereenvolgens kunnen er aan de hand van de verkregen resultaten de volgende conclusies worden getrokken: 1) de organisatie van begeleiding op de drie scholen, 2) de ervaring van de b.d's ten aanzien van de begeleiding, en tot slot 3) een samenhang tussen de organisatie van begeleiding en de inter-persoonlijke relatie tussen docent en begeleider.

Organisatie b.d's

Uit de resultaten die afgelezen kunnen worden uit *crossreference* tabel 1, kan met betrekking tot de beoordeling van de organisatie per school geconcludeerd worden dat het Minkema College goed scoort, het GSR matig tot goed scoort, en het Arcus College matig tot slecht scoort.

Ervaring van organisatie door beginnende docenten

Uit de resultaten in tabel 2 blijkt dat b.d's op het Minkema College vinden dat de organisatie van hun begeleiding goed is. Op de GSR vinden b.d's de organisatie van begeleiding matig tot goed en op het Arcus College wordt de organisatie van de begeleiding matig tot slecht gevonden. Tevens zijn de b.d's hier slecht op de hoogte van hoe hun begeleiding georganiseerd is. Dit is af te leiden uit het hoge percentage dat 'Weet ik niet' scoort.

Geconcludeerd kan worden dat de mate waarin begeleiding georganiseerd wordt op deze scholen overeenkomt met de mate waarin b.d's deze begeleiding als herkennen en als voldoende ervaren.

Inter-persoonlijke relatie beginnende docent en begeleider

Met betrekking tot de resultaten die verkregen zijn met de afname van de VIL voor een-op-een begeleiding kunnen geen uitspraken gedaan worden ten aanzien van de inter-persoonlijke relatie tussen begeleider en docent. De steekproef bleek hiervoor te klein te zijn. De verwachting dat a) bij een sterk georganiseerde begeleiding van de b.d's de begeleiding als positief ervaren wordt, en dat b) bij een zwak georganiseerde begeleiding van b.d's de begeleiding als negatief ervaren wordt, kan daarom noch bevestigd noch verworpen worden.

Na het verwijderen van 'vreemde' scores kan in tabel 3 aan de hand van de gemiddelden die berekend zijn geconcludeerd worden dat deze ook in de lijn der verwachting zijn gescoord. De beoordeling van het functioneren van begeleiding van beginnende docent op deze drie scholen hangt dus wel degelijk samen met de mate waarin deze begeleiding wordt organiseert. De verwachting dat c) de b.d's bij een sterk georganiseerde begeleiding deze ook als zodanig herkennen wordt hiermee bevestigd.

Met betrekking tot de conclusies ten aanzien van de organisatie van de begeleiding van beginnende docenten kunnen een aantal duidelijke lijnen ontdekt worden. Allereerst werkt een transparante organisatie stimulerend voor de waardering van de begeleiding van beginnende docenten. Wanneer de begeleiders gemiddeld hoog gescoord zijn, bleek men ook een hogere waardering voor de begeleiding te hebben. Wanneer er een protocol aanwezig was, bleken b.d's een begeleider toegewezen te krijgen, zoals dit plaats vond bij het Minkema College en de GSR.

Ook wordt er in het protocol aandacht besteed aan de evaluatie van het begeleidingstraject, alleen bleek deze evaluatie vaak niet zichtbaar voor beginnende docenten.

Uit de antwoorden op de open met betrekking tot verbeterpunten in de organisatie van begeleiding bleek dat b.d's voornamelijk belang hechten aan frequentere structurele ontmoetingen tussen b.d's, waarbij onderscheid moet worden gemaakt tussen *studerende docenten en werkende docenten*. Hetzelfde geldt ook voor de ontmoetingen tussen begeleider en beginnende docent en de organisatie van deze bijeenkomsten. Hierbij wordt aangegeven dat het van belang is om vooral praktisch tijd vrij te maken voor deze bijeenkomsten. Daarnaast wordt meerdere keren genoemd dat de begeleiding intensiever moet plaatsvinden, zo worden er ideeën aan de hand gedaan voor een 2 maanden durende introductieperiode voorafgaand aan het beginnen met lesgeven. Hierbij wordt ook voorgesteld een introductieprogramma plaats te laten vinden voor nieuwe docenten.

Discussie

Wanneer er teruggekeken wordt op het onderzoek zijn er een aantal kritische noten te plaatsen bij de uitvoering van het onderzoek. Allereerst bleek de steekproef te klein om uitspraken te kunnen doen ten aanzien van de begeleidingsstijlen van begeleiders van b.d's. Voor vervolgonderzoek wordt daarom aanbeveelt om dit zelfde onderzoek uit te voeren onder een grotere steekproef. Het is belangrijk om in hierbij in acht te nemen dit over verschillende scholen te doen, maar grotere gelijke aantallen b.d's te benaderen zodat het onderzoek vergelijkend blijft. Daarnaast zou het interessant zijn om scholen met betrekking tot de begeleiding van b.d's langdurig te onderzoeken, en meerdere jaren met elkaar te vergelijken. Zodat er na elk onderzoek een adviesrapport kan worden geschreven met betrekking tot de organisatie en begeleiding van b.d's. Zo kan nagegaan worden of scholen zich verbeteren en hoe dit het beste aangepakt kan worden.

Ten tweede is er gewerkt met een vragenlijst die nog niet definitief is gevalideerd. Hierdoor is het mogelijk dat ook dit een rol gespeeld heeft in het niet herkennen van de vier begeleidingsstijlen. Echter de vragenlijst kan alleen gevalideerd worden aan de hand van een grotere steekproef. Alleen dan kan er verder onderzoek gedaan worden naar de invloed van de vier begeleidingsstijlen van begeleiders op beginnende docenten.

Verder zijn er opmerkingen gemaakt in de afsluitende vragenlijst met betrekking tot organisatie van begeleiding. Zo is er bijvoorbeeld een duidelijk verschil gevonden tussen de middelbare scholen en de MBO school. De middelbare scholen hebben een veel betere organisatiestructuur met betrekking tot de begeleiding dan de onderzochte MBO school. Dit kan worden verklaard door het feit dat de MBO school in Zuid - Limburg ligt waar momenteel geen sprake is van een lerarentekort maar juist van een lerarenoverschot. Mogelijk is het hierdoor niet relevant voor de school om beginnende docenten zo goed mogelijk te begeleiden. Zij hebben immers de keus! Aan de hand van deze drie scholen is het natuurlijk niet mogelijk om algemene uitspraken te doen over middelbare scholen en MBO scholen. Maar om meer inzicht te krijgen in keuzes van scholen betreffende het wel of niet en op welke manier begeleiden van b.d's lijkt verder onderzoek naar begeleidingsstijlen op diverse onderwijsniveaus een onderzoekwaardig onderwerp.

Daarnaast is er een grote noodzaak tot verder onderzoek naar begeleiding van b.d's. het lerarentekort in de Randstad zal alleen maar toenemen de komende jaren. Het gevolg hiervan zal zijn dat veel nieuwe docenten aangetrokken moeten worden. Om toekomstige docenten te behouden voor het docentschap is een goede begeleiding cruciaal. Hierin valt een grote professionaliseringsslag te maken voor het onderwijs. Verder onderzoek en professionalisering van de begeleiding van beginnende docenten is daarom van groot belang.

Informatie Auteurs

Dit onderzoeksartikel is geschreven door Reggie Berkers, Wim van den Engel en Iris Trienekens. Momenteel volgen zij de 1-jarige lerarenopleiding (MA) van het IVLOS aan de Universiteit van Utrecht.

Hieraan voorafgaand heeft Reggie Berkers Sociale Psychologie gestudeerd aan de Universiteit van Nijmegen. Nu is zij werkzaam als Maatschappijleerdocent bij het Arcus College te Heerlen.

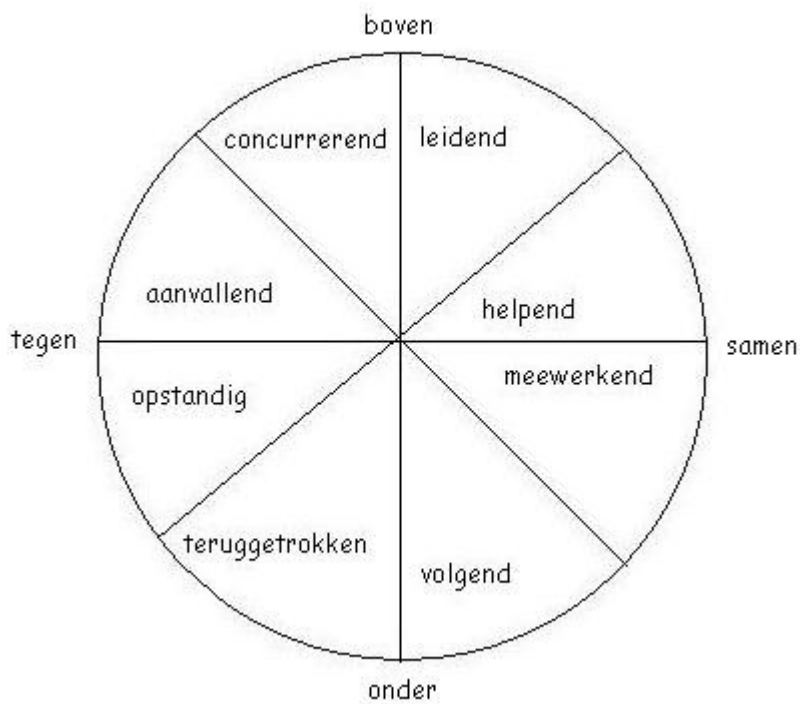
Wim van den Engel heeft voor deze opleiding Stadsgeografie gestudeerd aan de Universiteit van Utrecht. Nu werkt hij als Aardrijkskunde docent bij de Gereformeerde Scholengemeenschap Randstad te Rotterdam.

Iris Trienekens heeft voor deze opleiding Sociale Psychologie gestudeerd aan de Universiteit van Amsterdam. Daarna is zij in 2007 werkzaam geweest als re-integratie coach bij de Academie van Loopbaaninnovatie te IJsselstein. In opdracht van de gemeente IJsselstein heeft zij psychologische tests geïnterpreteerd van, en trajectplannen geschreven voor WWB - cliënten. Nu is zij werkzaam als Maatschappijleer docent bij het Minkema College te Woerden.

Referenties

- Gatfield, T. (2005). An investigation into PhD supervisory management styles: development of a dynamic conceptual model and its managerial implications. *Journal of Higher Education Policy and management*, 27 (3), 311-325.
- Korthagen, F.A.J. (1998). Leren reflecteren: naar systematiek in het leren van je werk als docent. In: L. FonderieTierie, & J. Hendriksen (red.) *Begeleiden van docenten. Baarn: Intro*.
- Leary, T. (1957). *An interpersonal diagnosis of personality. New York: Ronald Press*.
- Leermakers, S. (1996). De didactiek van leren en coachen, richtlijnen voor de nieuwe lespraktijk. *Baarn: Intro*.
- Mainhard, T., van der Rijst, R., van Tartwijk, J., & Wubbels, T., 2008. Studying the Supervision of Doctoral Students from an Interpersonal Perspective.
- Rose, G.L. (2003). Enhancement of mentor selection using the ideal mentor scale.
- Wubbels, T., Creton, H. A., & Hooymayers, H. P. (1985). *Discipline problems of beginning teachers, interactional teacher behaviour mapped out* [Abstract]. *Resources in Education*, 20(12), 153.
- Wubbels, T., Brekelmans, M., & van Tartwijk, J., 2005. An Interpersonal Perspective on Classroom Management in Secondary Classrooms in the Netherlands. *Universiteit van Utrecht*.

Bijlage 1: Diagram behorend tot het theoretisch kader

Laissez faire: Onder/ Tegen
Autoritair: Boven/ Samen

Directief: Boven/ Tegen
Tolerant: Onder/ Samen

Bron: Wikipedia.nl

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/07/Roosvanleary.JPG>

Bijlage 2: Interview organisatie van begeleiding

- 1) Is er een protocol? Zo ja, is dit openbaar en kunnen wij dit inzien?
- 2) Is er een/ of meerdere begeleider(s) voor beginnende docenten? Zo ja, aan de hand van welke criteria word(en)t deze geselecteerd?
- 3) Wat is de frequentie van contact tussen begeleiders en beginnende docenten?
- 4) Is er sprake van contactmomenten/ bijeenkomsten van beginnende docenten?
- 5) Hoe worden begeleiders begeleidt?
- 6) Is er een evaluatie van de begeleider? Zo ja, hoe en wanneer wordt deze uitgevoerd?

Achtereenvolgens staan de uitwerkingen per school beschreven:

Uitwerking Minkema College

- 1) Er is een A-4tje met een vaststaand protocol vanaf binnenkomst tot vertrek met aangegeven per fase welke persoon daar verantwoordelijk voor is. Ook is er een klapper met alle benodigde informatie voor beginnende docenten.
- 2) Begeleiders doorlopen een twee jaar durend trainingstraject voordat zij worden aangesteld als begeleider. Begeleiders worden op vrijwillige basis geworven. Peter Meyer, ook verbonden aan het IVLOS, heeft het protocol voor dit traject uiteengezet en begeleidt dit ook. Op het Minkema College worden al 25 jaar begeleiders opgeleidt om b.d's te begeleiden.
- 3) Ada de Mol is stagebegeleidster en evalueert ook begeleiders.
- 4) Een keer per maand is er BBL (begeleiding beginnende leraren) onder begeleiding van Ada de Mol.
- 5) Ada de Mol begeleidt ook de begeleiders, zij organiseert bijeenkomsten.
- 6) Begeleiders en b.d's hebben verplicht wekelijks contact.

Uitwerking Gereformeerde scholengemeenschap Randstad

- 1) Ja, er is een protocol aanwezig ten aanzien van de begeleiding van beginnende docenten. Dit is opgesteld samen met het GPC, Gereformeerd Pedagogisch Centrum en het management van de GSR. Hierin zijn afspraken gemaakt, met betrekking tot de eisen ten aanzien van begeleiding van beginnende docenten. Dit protocol is openbaar, en voor iedereen zichtbaar binnen de organisatie.
- 2) Er is een groep van begeleiders voor beginnende docenten, deze begeleiders worden, voordat ze gaan coachen, eerst op een tweedaagse cursus gestuurd om kennis en vaardigheden op te doen ten aanzien van *coaching*. Deze coaches worden geselecteerd ten aanzien van capaciteiten en ervaring in het onderwijs. Op dit moment zijn het docenten die minimaal 10 jaar ervaring hebben en welke deze ervaring op een opbouwende manier kunnen delen met beginnende docenten.
- 3) Er is regelmatig contact tussen begeleiders en coaches. Zo is er roostertechisch bijna elke week een uur vrijgemaakt om contact te hebben, in de praktijk wordt er minder gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. Daarnaast zal de coach lesbezoeken afleggen om feedback te geven op het functioneren van de beginnende docent. In een direct daarop volgend evaluatiegesprek wordt geprobeerd te kijken naar de sterke en zwakke punten van het functioneren van de beginnende docent. De meeste coaches zijn ervaren in het coachen en doen dit al vele jaren, daarnaast halen ze informatie voor de invulling van deze contacturen uit het protocol ten aanzien van *coaching*.
- 4) Naast het contact tussen beginnend docent en begeleider is er ook nog ongeveer 1 maal in de anderhalve maand een bijeenkomst voor alle beginnende docenten waarbij men als groep bij elkaar komt om onderwerpen te bespreken en te leren van elkaanders ervaringen, dit gebeurt onder leiding van de coördinator beginnende docenten. Dit zijn bijeenkomsten van ongeveer 3 uur, waarbij casuïstiek wordt toegepast, maar ook rollenspelen ten aanzien van onder andere oudergesprekken en bijeenkomsten rondom lichaamstaal. Voor de invulling van deze bijeenkomsten wordt regelmatig gebruik gemaakt van externe coaches. Dit traject duurt 1 jaar, en omvat ongeveer 7 bijeenkomsten, daarnaast bestaan er op dit moment plannen om dit traject uit te breiden naar het tweede jaar. Waarbij deze twee trajecten naadloos op elkaar aansluiten, en een soepele overgang vormen naar de intervisiestructuur binnen deze school.

- 5) Begeleiders worden begeleid door middel van een tweedaagse verplichte training bij het GPC. Nieuwe coaches dienen deze cursus te volgen, voordat er begonnen mag worden met de begeleiding van beginnende docenten. Daarnaast is het altijd mogelijk voor begeleiders om extra cursussen te volgen ten aanzien van bepaalde aspecten van het begeleidingstraject. Ook is er regelmatig contact tussen de coaches en de coördinator beginnende docenten. Tevens vindt er communicatie over en weer plaats tussen het management en de coördinator, voornamelijk omdat het management verantwoordelijk is voor de uitvoering en invulling van het programma.

- 6) Er is een evaluatie van de begeleiders gedurende het schooljaar, alleen is de vormgeving hiervan niet altijd even zichtbaar voor alle betrokken partijen. Ook omdat er intensief contact is tussen de coördinator beginnende docenten en de beginnende docenten zelf vindt er veel evaluatie plaats buiten de afgesproken tijdstippen. Daarnaast worden ook door de coaches tijdens een gezamenlijke bijeenkomst geëvalueerd over het afgelopen cursusjaar, waarbij kritisch wordt gekeken naar het eigen functioneren en de stijl van begeleiding. Tenslotte is het altijd mogelijk om als begeleider of beginnende docent extra cursussen te volgen, om zich te specialiseren in bepaalde aspecten van het docentschap.

Uitwerking Arcus College

Belangrijke informatie voor het beantwoorden van de vragen:

Er zijn twee groepen te onderscheiden in de instroom van nieuwe docenten binnen het ROC

- Reguliere werving en selectie. Zij worden binnen gehaald en krijgen naar een evaluatie van hun functioneren en vast contract voor onbepaalde tijd.
- Anders > tijdelijke contracten, gedetacheerden, flexwerkers. Zij worden uitgeleend door bedrijven of komen via een uitzendbureau en zijn voor de ziek- en piekuren. Pas als er formatie vrij komt, kunnen zij solliciteren en een vast contract krijgen.

1) *Regulieren*: Ja, de nieuwe docenten volgen het Ipot - programma. Dit is een maandelijks bijeenkomst van docenten van verschillende units waarin de visie van het Arcus College uitgelegd wordt, maar er komen ook praktische zaken aan de orde, zoals hoe is mijn pensioen geregeld? Ook komen er onderwijsspecifieke zaken aan bod als wat competentiegericht onderwijs precies inhoud en is er de mogelijkheid vanuit de deelnemers om ook zelf met vragen te komen.

Anders: Nee

2) *Regulieren*: Dit is verschillend per afdeling. De ene coördinator vindt het nuttig en geeft een docent uren om nieuwe docenten te begeleiden. Dit wordt dus niet op het Centraal Bureau Unit overstijgend geregeld.

Anders: Dit is verschillend per afdeling. De ene coördinator vindt het nuttig en geeft een docent uren om nieuwe docenten te begeleiden. Dit wordt dus niet op het Centraal Bureau Unit overstijgend geregeld.

3) *Regulieren*: Dit is verschillend per afdeling.

Anders: Dit is verschillend per afdeling.

4) *Regulieren*: Ja, via de Ipot - bijeenkomsten.

Anders: Nee, tenzij de nieuwe docenten hier zelf naar op zoek gaan.

5) *Regulieren*: Dit is verschillend per afdeling.

Anders: Dit is verschillend per afdeling.

6) *Regulieren*: Ja (zie opmerking 1)

Anders: Ja (zie opmerking 1)

Opmerkingen:

- een half jaar geleden is er door een student van het Hbo een onderzoek gedaan naar de begeleiding van nieuwe docenten
- Dit onder andere, omdat de Ipot - bijeenkomsten niet liepen als gewenst. Nieuwe docenten konden vaak niet naar de Ipot - bijeenkomsten komen, omdat zij dan ingeroosterd waren en lessen voor gaan. Kortom er werd door de afdelingscoördinator geen prioriteit aan gegeven.

- Het is wel eens voor gekomen dat de begeleider de nieuwe docent dingen leerde, die niet strookten met de opvattingen en de visie van de school. Dit heeft er zelfs toe geleid dat bepaalde nieuwe docenten niet door de sollicitaties heen kwamen.
- Het is dus van cruciaal belang dat de begeleiders weten wat en hoe ze de nieuw docenten moeten begeleiden.
- Het is moeilijk om een protocol te maken voor het begeleiden van nieuwe docenten dat door alle units ook daadwerkelijk gebruikt wordt. Unitdirecteuren en afdelingscoördinatoren moeten het nut ervan inzien en de middelen en mensen hiervoor krijgen
- Op dit moment wordt er een protocol op gesteld en gelobbyd voor de invoering hiervan

Bijlage 3: Gestandaardiseerde email

Beste collega,

Zoals je misschien weet, volg ik op dit moment de eerstegraads docentenopleiding Maatschappijleer / Aardrijkskunde* aan de universiteit van Utrecht.

Omdat dit een universitaire opleiding is, wordt er van mij verwacht dat ik een praktisch gericht onderzoek opzet en uitvoer. Samen met twee medestudenten heb ik besloten om het volgende onderwerp te onderzoeken: Begeleiding van beginnende docenten vanuit een inter-persoonlijk perspectief. Om de organisatie van begeleiding te onderzoeken, maken we gebruik van een vragenlijst en vragen we om jouw medewerking. Het duurt ongeveer 20 minuten om deze vragenlijst in te vullen.

Het zou fijn zijn als je mee zou willen werken aan dit onderzoek! Ben je bereid deze vragenlijst in te vullen, dan wil ik graag een afspraak met je maken op een van de volgende dagen: woensdag 29 of donderdag 30 oktober in de grote pauze. Dan kan ik de vragenlijst persoonlijk toe kan lichten en eventuele onduidelijkheden uitleggen. Wanneer schikt jou het beste?

Alvast bedankt en tot binnenkort!

Met vriendelijke groet,

Reggie Berkers/ Wim van den Engel/ Iris Trienekens

Bijlage 4.1: Intro VIL een-op-een begeleiding

Beste collega,

Voor ons praktijkgericht onderzoek, onderdeel van de eerstegraads lerarenopleiding aan de universiteit van Utrecht, doen wij een onderzoek naar de begeleiding van beginnende docenten.

De vragenlijst bestaat uit 3 onderdelen:

- **Persoonlijke gegevens**
- **60 vragen over uw begeleider**
- **8 vragen over de organisatie van de begeleiding**

Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 30 minuten. De gegevens worden vertrouwelijk en anoniem verwerkt.

Bij voorbaat dank voor uw medewerking.

Wim van den Engel, Reggie Berkers en Iris Trienekens

Persoonlijke gegevens:

Wat is uw geslacht? man vrouw

Wat is uw leeftijd? _____

Hoe lang geeft u les?

< 1 jaar

1-2 jaar

> 2 jaar

Op wat voor soort school geeft u les?

Openbaar

Katholiek

Gereformeerd

Anders, nl.

Welk vak geeft u?

Mijn begeleider is/was:

Hiervoor aangestelde begeleider

Collega (niet speciaal aangesteld als begeleider)

Coördinator (niet speciaal aangesteld als begeleider)

Leidinggevende (niet speciaal aangesteld als begeleider)

Anders nl.

Bijlage 4.2: VIL een-op-een begeleiding

Deze vragenlijst (60 vragen) gaat over de begeleiding van beginnende docenten op uw school. Neem hiervoor de eerste persoon in gedachte, die u begeleid heeft, toen u op uw school begon. Dit kan een daarvoor aangestelde begeleider, maar ook een collega, coördinator of leidinggevende zijn. Omcirkel uw keuze.

De schaal die bij deze vragen hoort, is de mate waarin u het met de stelling eens bent:

1 = zeer mee oneens

2 = mee oneens

3 = enigszins mee oneens

4 = neutraal

5 = enigszins mee eens

6 = mee eens

7 = zeer mee eens

Mijn begeleider...

1. weet niet goed wat hij/zij wil	1	2	3	4	5	6	7
2. steunt me tijdens de begeleidingsgesprekken	1	2	3	4	5	6	7
3. denkt dat ik oneerlijk ben	1	2	3	4	5	6	7
4. wijst me op al mijn fouten	1	2	3	4	5	6	7
5. geeft me veel ruimte om mijn eigen keuzes te maken	1	2	3	4	5	6	7
6. weet waar hij/zij het over heeft	1	2	3	4	5	6	7
7. laat me aan mijn lot over	1	2	3	4	5	6	7
8. gelooft me niet als ik iets zeg	1	2	3	4	5	6	7
9. heeft snel kritiek op me	1	2	3	4	5	6	7
10. wantrouwt me	1	2	3	4	5	6	7
11. is snel van mijn werk onder de indruk	1	2	3	4	5	6	7
12. neemt de leiding tijdens de begeleidingsgesprekken	1	2	3	4	5	6	7
13. denkt dat ik onbetrouwbaar ben	1	2	3	4	5	6	7
14. ergert zich aan mij	1	2	3	4	5	6	7
15. reageert enthousiast op mijn voorstellen	1	2	3	4	5	6	7

1 = zeer mee oneens, 2 = mee oneens, 3 = enigszins mee oneens, 4 = neutraal, 5 = enigszins mee eens, 6 = mee eens, 7 = zeer mee eens

16. is behulpzaam	1	2	3	4	5	6	7
17. denkt dat ik niets weet	1	2	3	4	5	6	7
18. reageert geprikkeld op wat ik zeg	1	2	3	4	5	6	7
19. laat me al mijn beslissingen zelf maken	1	2	3	4	5	6	7
20. is kritisch over mijn vooruitgang	1	2	3	4	5	6	7
21. geeft onderbouwd commentaar op mijn lessen	1	2	3	4	5	6	7
22. is wisselvallig tijdens de begeleidingsgesprekken	1	2	3	4	5	6	7
23. begrijpt me	1	2	3	4	5	6	7
24. zegt dat ik niets kan	1	2	3	4	5	6	7
25. geeft me duidelijke aanwijzingen	1	2	3	4	5	6	7
26. laat me mijn eigen richting kiezen	1	2	3	4	5	6	7
27. helpt mij om mijn ideeën te verwoorden	1	2	3	4	5	6	7
28. is streng wanneer we mijn lessen bespreken	1	2	3	4	5	6	7
29. stelt zich professioneel op tijdens het bespreken van mijn lessen	1	2	3	4	5	6	7
30. maakt me belachelijk	1	2	3	4	5	6	7
31. stimuleert me om mijn voorstellen verder uit te werken	1	2	3	4	5	6	7
32. is onduidelijk tijdens onze gesprekken	1	2	3	4	5	6	7
33. denkt altijd mee, als ik iets voorstel	1	2	3	4	5	6	7
34. zegt dat ik mijn lessen verkeerd geef	1	2	3	4	5	6	7
35. vernedert me	1	2	3	4	5	6	7
36. stemt in met mijn ideeën	1	2	3	4	5	6	7
37. raakt geïrriteerd door mij	1	2	3	4	5	6	7
38. probeert misverstanden te voorkomen	1	2	3	4	5	6	7
39. kijkt kritisch naar mijn lessen	1	2	3	4	5	6	7
40. verplaatst zich in mij tijdens de begeleidingsgesprekken	1	2	3	4	5	6	7

1 = zeer mee oneens, 2 = mee oneens, 3 = enigszins mee oneens, 4 = neutraal, 5 = enigszins mee eens, 6 = mee eens, 7 = zeer mee eens

41. is timide tijdens ons gesprek	1	2	3	4	5	6	7
42. luistert naar me tijdens de begeleidingsgesprekken	1	2	3	4	5	6	7
43. draagt goede ideeën aan	1	2	3	4	5	6	7
44. heeft veel commentaar op mijn lessen	1	2	3	4	5	6	7
45. geeft heldere uitleg op mijn vragen	1	2	3	4	5	6	7
46. is besluiteloos tijdens onze gesprekken	1	2	3	4	5	6	7
47. helpt me	1	2	3	4	5	6	7
48. vertrouwt me	1	2	3	4	5	6	7
49. is ontevreden over mijn prestaties	1	2	3	4	5	6	7
50. stelt hoge eisen aan mijn werk	1	2	3	4	5	6	7
51. vindt mijn ideeën snel goed	1	2	3	4	5	6	7
52. is onzeker	1	2	3	4	5	6	7
53. is iemand waar ik van op aan kan	1	2	3	4	5	6	7
54. geeft me goede adviezen	1	2	3	4	5	6	7
55. vraagt veel van me	1	2	3	4	5	6	7
56. zorgt voor een verwarrende sfeer	1	2	3	4	5	6	7
57. is humeurig tijdens onze gesprekken	1	2	3	4	5	6	7
58. is veeleisend	1	2	3	4	5	6	7
59. gaat akkoord met mijn voorstellen	1	2	3	4	5	6	7
60. heeft hetzelfde gevoel voor humor als ik	1	2	3	4	5	6	7

Bijlage 4.3: Toegevoegde afsluitende vragen VIL een-op-een begeleiding

Tot slot willen we u nog 8 vragen stellen over de organisatie van de begeleiding van beginnende docenten op uw school.

- 1)** Is er een protocol voor de begeleiding van beginnende docenten?
 - Ja, goed
 - Ja, matig
 - Nee
 - Weet ik niet

- 2)** Zijn er begeleiders aangesteld voor de beginnende docent?
 - Ja
 - Nee
 - Weet ik niet

- 3)** Hoe vaak heeft u contact met uw begeleider? (de begeleider hoeft niet aangesteld te zijn, maar kan ook een collega, leidinggevende etc. zijn)
 - > 1 x per week
 - < 1 x per week
 - > 1 x per maand
 - < 1 x per maand
 - N.v.t.

- 4)** Worden de begeleiders begeleid?
 - Ja, goed
 - Ja, matig
 - Nee
 - Weet ik niet

5) Wordt de begeleiding geëvalueerd?

Ja, goed

Ja, matig

Nee

Weet ik niet

6) Is er door de school georganiseerd contact tussen beginnende docenten?

Ja, goed

Ja, matig

Nee

Weet ik niet

7) Heb je verbeterpunten ten aanzien van de begeleiding van beginnende docenten op jouw school?

8) Heb je verbeterpunten ten aanzien van de organisatie van de begeleiding van beginnende docenten op jouw school?
